

ایران ناظر مسابقه گازی روسیه و قطر

گروه تحلیل و تفسیر

شماره: آنچه می خوانید برداشتی است آزاد از ارائه مقاله‌ای از سوی مهندس اکبر ترکان، معاون سابق برنامه‌ریزی و نظارت بر منابع هیدروکربوری وزارت نفت در همایش ملی نفت و سیاست خارجی، که اسفند ماه گذشته از سوی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام در تهران برگزار شد. اکبر ترکان در مقاله خود به ارزیابی نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و تهدیدهای صنعت گاز روسیه، قطر و ایران اشاره‌ای دارد و با نگاهی به وضع موجود چشم اندازی از آینده را به تصویر می‌کشد و نتیجه می‌گیرد که:

جمهوری اسلامی ایران با توجه به قراردادن در دوره دوم عمر مخازن نفت کشور و اقبال جهانی به سمت گاز طبیعی، پیش‌قراولی قدرتهای نوظهور اقتصادی جهان (BRIC) شامل روسیه، برزیل، چین و هند و رشد فزاینده تقاضای گاز به ویژه در این کشورها و اتحادیه اروپا و نقش تعیین‌کننده تجارت گاز در تجارت و اقتصاد بین‌الملل باید با پشتوانه ذخایر عظیم گاز کشور برای ایفای نقش تعیین‌کننده در بازار جهانی گاز تدابیر آینده‌نگرانه و سنجیده‌ای بیاندیشید. اما مصرف فزاینده و روبه‌رشد گاز در ایران مهمترین تهدید آتی ماست که با بهره‌گیری از سیاست‌های مناسب و کارآمد قیمتی و غیرقیمتی آن را از پیش رو برداشت و با اتخاذ دیپلماسی صحیح در حوزه گاز ضمن تأمین امنیت ملی پایه‌های اقتدار اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را تحکیم کرد.

توضیح اینکه به رسم امانت و صداقت با مخاطبان ارجمند «گستره انرژی» تأکید می‌گردد که محتوای آن بر اساس فایل‌های پاورپوینت ارائه‌کننده مقاله تدوین شده و تیتراژ آن هم با انتخاب تحریریه ماهنامه بوده است و در تنظیم و تهیه این مطلب تلاش شده تا براساس محتوای فایل مقاله تصرف یا تحریفی به لحاظ محتوا ایجاد نشود. از نقد و نظر شما همراهان استقبال می‌کنیم.

رتبه‌های ناموزون در تولید و صادرات

سه کشور روسیه، ایران و قطر به ترتیب ۲۳/۴، ۱۶ و ۱۳/۸ درصد و در مجموع بیش از ۲۵ درصد از کل ذخایر گازی دنیا را در اختیار دارند و پس از این سه کشور ترکمنستان ۴/۳ درصد، عربستان ۴/۱ درصد، آمریکا ۳/۶ درصد و امارات ۳/۵ درصد از ذخایر گازی دنیا را به خود اختصاص داده‌اند. به طور کلی بالغ بر ۶۸/۷ درصد از کل ذخایر گازی دنیا در این کشورها وجود دارد. البته نباید از نظر دور داشت که بزرگترین میدان گازی جهان که ایران نام پارس جنوبی و قطر نام گنبدشمالی را بر آن نهاده است، مشترک بین دو کشور بوده و هم ایران و هم قطر رقابت تنگاتنگی را برای برداشت گاز بیشتر کلید زده‌اند. اما نکته حایز اهمیت دیگر اینکه هر چند سه کشور روسیه، ایران و قطر به ترتیب رتبه اول تا سوم را در ذخایر گازی به خود اختصاص داده‌اند. لیکن از حیث تولید گاز این مسئله مصداق ندارد، به نحوی که روسیه به تنهایی ۱۹/۳۶ درصد از کل گاز تولید جهان را در اختیار دارد و ایران پس از آمریکا با ۱۸/۹۹ درصد و کانادا با ۵/۷۲ درصد در رده چهارم تولید گاز دنیا با ۳/۷۹ درصد قرار دارد. قطر هم پس از سه کشور نروژ با ۳/۲۴ درصد، الجزایر با ۲/۸۲ درصد و عربستان با ۲/۵۵ درصد در رده هشتم جهان قرار دارد. بر اساس امارهای نهادهای معتبر بین‌المللی چین، اندونزی، انگلیس، هلند، ترکمنستان، مالزی، ازبکستان، مصر، مکزیک و امارات به ترتیب در رده نهم تا هجدهم قرار دارند. به عبارت شفاف‌تر مقایسه سه کشور روسیه، ایران و قطر نشان می‌دهد که روسیه هم دارنده اولین ذخایر گاز دنیا، بیشترین میزان تولید و صادرات گاز جهان است. لیکن ایران به عنوان دومین دارنده ذخایر گاز دنیا در رتبه چهارم تولید و پانزدهم صادرات قرار دارد و قطر به عنوان مالک سومین ذخایر گاز جهان از حیث تولید در رده هشتم قرار دارد، لیکن پنجمین کشور صادرکننده گاز دنیاست. به جدول شماره یک بنگرید:

روسیه یک‌تاز صادرات با خط لوله

روس‌ها با استراتژی گسترش خطوط لوله صادرات گاز و مقاومت و مخالفت با کشیده شده خطوط لوله صادراتی گاز مغایر با منافع خویش و فشار مستقیم و غیر مستقیم به کشورهای رقیب تلاش دارند تا انحصار نسبی خود را نه فقط در اروپا که حتی در شرق آسیا گسترش دهد. آنها یک‌تاز صادرات گاز با خطوط لوله هستند و در ادامه به خطوط لوله صادراتی موجود و آینده روسیه برای صادرات گاز اشاره می‌شود:

خط لوله نورد استریم

این پروژه با هدف متنوع نمودن مسیرهای صادرات گاز روسیه به اتحادیه اروپا و دسترسی مستقیم روسیه به بازار آلمان، فرانسه، انگلستان، هلند و ایتالیا در پی چالش‌های این کشور با اوکراین طراحی شد. این خط لوله به طول ۱۲۰۰ کیلومتر گاز طبیعی میدان Shtokman روسیه را از طریق بندر وایبورگ در کرانه دریای بالتیک به بندر Greifswald در شمال آلمان منتقل می‌کند.

ساخت اولین خط لوله این پروژه با ظرفیت ۵/۲۷ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۱۱ آغاز خواهد شد و با احداث خط دوم که در سال ۲۰۱۲ آغاز خواهد شد، ظرفیت خط لوله نورد استریم به ۵۵ میلیارد متر مکعب خواهد رسید. پروژه نورد استریم توسط نورد استریم ای جی که یک سرمایه‌گذاری مشترک برای طراحی، ساخت و اجرای این خط لوله است، اجرا خواهد شد.

در سپتامبر ۲۰۰۵ گازپروم و شرکت‌های آلمانی BASF AG و E.ON AG طی قراردادی برای ساخت این خط لوله در برلین به توافق رسیدند. ۵۱ درصد سهام

ویژه کاملاً احساس شد.

در ژوئن ۲۰۰۷ گاز پروم و انی تفاهم‌نامه همکاری برای اجرای پروژه ساوث استریم امضاء کردند و در ژانویه ۲۰۰۸ شرکت ساوث استریم ای جی با مشارکت مساوی گازپروم و انی در سوئیس تشکیل شد.

در سال ۲۰۰۸ روسیه با کشورهای بلغارستان و مجارستان برای عبور خط لوله از این دو کشور قرارداد همکاری امضاء کردند.

همچنین در این سال گازپروم و شرکت دولتی گاز صربستان Srbijagas برای ساخت بخشی از این خط لوله (مسیر شمال غربی) که از داخل خاک صربستان عبور می‌کند به توافق رسیدند.

در ادامه نیز روسیه و یونان برای ساخت قسمتی از پروژه ساوث استریم (مسیر جنوب شرقی) که از یونان می‌گذرد، قرارداد همکاری امضاء کردند.

خط لوله Pre-Caspian

این خط لوله با هدف انتقال گاز ترکمنستان و قزاقستان از طریق روسیه به بازار اتحادیه اروپا و جلوگیری از صدور گاز ترکمنستان از طریق خط لوله Transcaspian و سایر مسیرهای احتمالی طراحی شده است.

توافق اولیه جهت احداث این خط لوله در ۱۲ می ۲۰۰۷ طی نشست مشترک رؤسای جمهور این سه کشور انجام شد.

طی نشست ژولای ۲۰۰۸ نیز مقرر گردید سالانه ۳۰ bcm از ترکمنستان و ۱۰bcm از قزاقستان با این خط لوله به روسیه انتقال یابد.

طول این خط لوله که ساخت آن قرار است در سال ۲۰۰۹ آغاز شود، ۱۷۰۰ کیلومتر است که ۵۰۰ کیلومتر آن در ترکمنستان و ۱۲۰۰ کیلومتر آن در قزاقستان واقع شده است.

خط لوله SRTO-Torzhek

از سال ۱۹۹۵ شرکت گاز پروم در حال ساخت خط لوله گاز از میدان Urengoy واقع در سبیری شرقی به شهر Torzhok (یکی از نقاط کلیدی سیستم یکپارچه عرضه گاز) می‌باشد. این خط لوله قسمت بسیار مهمی از سیستم انتقال گاز طرح ریزی شده SRTO-Torzhek-Ukhta-Peregrebnoye-Nadym-Urengoy می‌باشد که ظرفیت عرضه گاز به مناطق مصرف‌کننده شمال غربی روسیه را افزایش داده و همچنین امنیت عرضه گاز از طریق خط لوله Yamal-Europe را تضمین می‌کند.

طول این خط لوله ۲۲۰۰ کیلومتر و ظرفیت آن در مقاطع مختلف از ۲۸/۵ تا ۲۰/۵ میلیارد متر مکعب متغیر است. در سال ۲۰۰۶ لوله‌گذاری طرح به اتمام رسید و ۴ ایستگاه تقویت فشار از مجموع ۱۳ ایستگاه برنامه‌ریزی شده اجرا گردیدند. در سال ۲۰۰۷، ۳ ایستگاه و در سال ۲۰۰۸ نیز ۲ ایستگاه تقویت فشار دیگر هم اجرا شد و تا سال ۲۰۱۱ دیگر تأسیسات مورد نیاز این پروژه تکمیل خواهند شد.

AG نورد استریم متعلق به شرکت گاز پروم و هرکدام از شرکت‌های Holding Wintershall (زیرمجموعه BASF AG) و E.ON Ruhogas نیز ۵/۲۴ درصد سهام را در اختیار دارند.

در ژوئن ۲۰۰۸ شرکت N.V. Nederlandse Gasunie با خرید ۹ درصد سهام نورد استریم AG (۴/۵ درصد سهام شرکت‌های Holding Wintershall و E.ON Ruhogas) به این جمع سرمایه‌گذاران این پروژه پیوست.

خط لوله Blue Stream

این پروژه با هدف افزایش صادرات گاز روسیه به ترکیه و به عنوان مکمل صادرات گاز روسیه به ترکیه از طریق خطوط لوله اوکراین، مولداوی، رومانی و بلغارستان طراحی شد.

موافقتنامه اولیه در این زمینه در ۱۵ دسامبر سال ۱۹۹۷ میان روسیه و ترکیه امضاء شد که در قالب آن شرکت‌های گازپروم و بوتاش قرارداد انتقال گاز از طریق این خط لوله به مدت ۲۵ سال را امضاء کردند. در فوریه سال ۱۹۹۹ نیز گازپروم و انی یک MOU جهت اجرای این خط لوله امضاء کردند.

مالکیت و اجرای بخش خشکی پروژه با شرکت گازپروم و مالکیت بخش دریایی این خط با کنسرسیوم گازپروم و انی است. در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۷ از طریق این خط لوله به ترتیب ۵/۷ و ۵/۹ BCM گاز به ترکیه عرضه شده است. همچنین مطالعات و طراحی اولیه Blue Stream جهت صادرات گاز روسیه به خاورمیانه به ویژه اسرائیل آغاز شده است.

سایر اطلاعات پروژه:

۱- مجری پروژه: شرکت‌های گازپروم و انی

۲- پیمانکار: EPC، شرکت SAIPEM

۳- هزینه پروژه: ۴/۳ میلیارد دلار

۴- ظرفیت نهایی انتقال گاز: ۴۴ میلیون مترمکعب در روز (۱۶ BCM در سال)

۵- طول خط لوله: ۱۲۱۳ کیلومتر

خط لوله ساوث استریم

این پروژه نیز با هدف متنوع نمودن مسیرهای صادرات گاز طبیعی روسیه به اتحادیه اروپا به ویژه کشورهای مرکزی و جنوبی این قاره طراحی شد. این خط لوله به طول ۹۰۰ کیلومتر از ایستگاه تقویت فشار Beregovaya روسیه در ساحل دریای سیاه تا سواحل بلغارستان امتداد می‌یابد و ظرفیت آن ۶۳ میلیارد متر مکعب در سال می‌باشد. برای قسمت خشکی این پروژه در خاک بلغارستان نیز دو مسیر شمال غربی و جنوب غربی در نظر گرفته شده است.

ابتدا در سپتامبر ۲۰۰۶ با انعقاد قراردادی میان گاز پروم و انی مقرر شد تا سال ۲۰۲۵ روسیه به طور مستقیم به ایتالیا گاز صادر کند و مقدار آن در سال ۲۰۱۰ تا پایان دوره ۳ میلیارد متر مکعب در سال برسد. بر این اساس نیاز به احداث خط لوله ای

جدول شماره ۱- میزان ذخایر، تولید و صادرات گاز در ۷ کشور منتخب دارای بیشترین ذخایر

نام کشور	ذخایر (Tcm)	سهام (%)	رتبه	تولید (Bcm)	سهام (%)	رتبه	صادرات (Bcm)	سهام (%)	رتبه
روسیه	۴۲/۳	۲۳	۱	۶۰/۷	۱۹/۶۳	۱	۱۵۴/۴۱	۱۹	۱
ایران	۲۹/۶۱	۱۶	۲	۱۱۶/۳	۳/۷۹	۴	۵/۸۰	۰/۷	۱۵
قطر	۲۵/۴۶	۱۳/۸	۳	۷۶/۶	۲/۵۰	۸	۵۶/۷۸	۷	۵
ترکمنستان	۷/۹۴	۴/۳	۴	۶۶/۱	۲/۱۶	۱۲	۶/۵	۸	۱۴
عربستان	۷/۵۷	۴/۱	۵	۷۸/۱	۲/۵۵	۷	-	-	-
آمریکا	۶/۷۳	۳/۶	۶	۵۸۲/۲	۱۸/۹۹	۲	۳۷/۱۵	۳/۳	۸
امارات	۶/۴۳	۳/۵	۷	۵۰/۲	۱/۶۴	۱۸	۷/۵۴	۰/۹	۱۳

خط لوله Bovanenkovo – Ukhta and Ukhta – Torzhok

در ژانویه ۲۰۰۲ گازپروم شبه جزیره Yamal را به عنوان اولویت استراتژیک شرکت اعلام نمود. توسعه تجاری میدان‌های گازی Yamal تولید گاز منطقه را به ۲۵۰ میلیارد متر مکعب افزایش می‌دهد و این منطقه در تضمین تحقق هدف رشد تولید نقشی حیاتی و مهم دارد. ذخایر سرشار میدان Bovanenkovo یکی از اهداف اصلی توسعه در Yamal بشمار می‌رود.

برای عرضه گاز از میدان Bovanenkovo با یک برنامه تولید ۱۱۵ میلیارد متر مکعبی - که با توسعه ذخایر ژوراسیک میدان در بلندمدت به ۱۴۰ میلیارد متر مکعب هم خواهد رسید - یک سیستم انتقال چندخطی شبه جزیره Yamal را به مرکز روسیه وصل می‌کند.

طول مسیر ۲۴۰۰ کیلومتر شامل کریدور انتقال Bovanenkovo-Ukhta به طول ۱۱۰۰ کیلومتر (با ظرفیت طراحی شده ۱۴۰ bcm) و خط لوله Ukhta-Torzhok به طول ۱۳۰۰ کیلومتر با ظرفیت طراحی شده ۸۱/۵ bcm می‌باشد.

در اکتبر ۲۰۰۶ هیئت مدیره گازپروم خواستار شروع مراحل سرمایه‌گذاری توسعه میدان Bovanenkovo و ساخت شبکه انتقال موردنیاز شد.

در آگوست ۲۰۰۸ ساخت مشکل‌ترین قسمت سیستم ارتباطی مسیر Bovanenkovo-Ukhta به پایان رسید. انتظار می‌رود سیستم خط ارتباطی مورد نظر در سه ماه سوم سال ۲۰۱۱ به پایان برسد.

پروژه خط لوله آلتای

تنوع بخشیدن به بازارهای گاز و نفوذ در بازارهای جدید حوزه آسیا پاسفیک بویژه چین از راهبردهای گازپروم است. مزایای قطعی صادرات گاز به چین، نزدیکی بازار چین در مقایسه با اروپا و عدم حضور کشورهای واسطه است.

در سال ۲۰۰۷ میزان تقاضای گاز چین تقریباً معادل تولید داخلی این کشور بود. اما از این سال به بعد چین با مزاد تقاضا مواجه خواهد شد و تقاضای گاز این کشور در سال ۲۰۲۰ و ۲۰۳۰ به ترتیب ۱۴۵ و ۲۰۰ BCM در سال خواهد بود.

در ۲۲-۲۱ مارس ۲۰۰۶ گازپروم و CNPC پروتکلی برای صادرات گاز که در برگیرنده مدت زمان، مقدار، مسیر انتقال، و فرمول قیمت‌گذاری بود، امضا کردند.

در ۷ ژوئیه ۲۰۰۷ کمیته سازماندهی پروژه آلتای تشکیل شد و در ۲۱ سپتامبر همان سال توافقنامه همکاری میان گازپروم و ایالت آلتای با هدف هماهنگ کردن و افزایش ظرفیت سیستم انتقال گاز و ساخت خط لوله گاز آلتای انجام شد. به تازگی نیز مطالعات ارزیابی این پروژه به اتمام رسید و مذاکرات تجاری برای اجرای طرح در حال انجام است.

پروژه آلتای در واقع مسیر یک صادرات گاز روسیه به چین است که به دلیل فراهم بودن بخشی از زیرساخت‌های ارتباطی در مقایسه با صادرات گاز به چین از طریق خط لوله ساخالین - ولادی وستک در اولویت می‌باشد. طول این خط که گاز آن از میدان سیبری غربی تأمین می‌شود تا محل اتصال به خط لوله سراسری شرقی - غربی چین ۲۸۰۰ کیلومتر است.

قطر یکه تاز بازار ال.ان.جی دنیا

قطر این کشور کوچک حاشیه نشین خلیج فارس سومین دارنده ذخایر گازی دنیا و البته مشترک با ایران است که به دلیل محدودیت‌های مرزی و سرزمینی سیاست صادرات گاز به کشتی را با مایع‌سازی گاز طبیعی به صورت ال.ان.جی را در دستور کار خود قرار داده و بدون تردید سلطان ال.ان.جی دنیاست و بعید است کشوری بتواند اول را از سلطانی بازار ال.ان.جی جهان براندازد. در ادامه به برخی اقدامات قطر در زمینه تولید گاز اشاره می‌شود.

اهم اقدامات شرکت‌های فعال در صنعت گاز قطر

شرکت توتال با توسعه میدان گازی الخلیج، تولید این میدان را به ۵۰ هزار بشکه در روز افزایش داده است و این شرکت ۲۰ درصد از سهام بالادستی و ۱۰ درصد سهام پائین‌دستی پروژه قطر گاز ال.ان.جی را در اختیار دارد. توتال همچنین ۲۴/۵ درصد از سهام پروژه صادرات گاز دلفین انرژی را در اختیار دارد که در این پروژه، ذخایر

گازی قطر جهت فروش به امارات متحده عربی و سایر بازارهای منطقه توسعه می‌یابد. شرکت توتال البته در پروژه احداث پالایشگاه میعانات گازی رأس لفان مشارکت دارد و نقش قابل توجهی را در پروژه‌های پتروشیمیایی قطر ایفا می‌کند. تولید خالص سال ۲۰۰۸ نفت خام و مایعات توتال، ۴۴ هزار بشکه در روز و تولید گاز آن ۲/۸ میلیارد متر مکعب در سال برآورد شده است.

شرکت اکسون موبیل، ۲۵ درصد از سهام پروژه راس گاز ۱ و ۳۰ درصد سهام پروژه قطر گاز ۱ و ۳۰ درصد سهام پروژه قطر گاز ۲ را در اختیار دارد که خالص تولید گاز این شرکت در سال ۲۰۰۶ معادل ۸/۳ میلیارد متر مکعب در سال بوده است.

پروژه قطر گاز ۱ از یک کنسرسیوم با حضور شرکت‌های اکسون موبیل، توتال، قطر پترولیوم، ماروبنی و میتسوی تشکیل شده است.

فاز ۴ پروژه قطر گاز ۲ به قطر پترولیوم و اکسون موبیل و فاز ۵ این پروژه به قطر پترولیوم، اکسون موبیل و توتال تعلق دارد.

پروژه قطر گاز ۳ با مشارکت میتسوی، کونوکوی فیلیپین و قطر پترولیوم به اجرا درآمده است.

مجریان پروژه قطر گاز ۴ نیز شرکت‌های قطر پترولیوم و شل هستند.

در سال ۲۰۰۸ ظرفیت تولید قطر گاز معادل ۱۳/۸ میلیارد متر مکعب در سال بوده است.

در پروژه رأس گاز شرکت‌های ایتوچو، کوگاز، اکسون موبیل، قطر پترولیوم، ال.ان.جی ژاین مشارکت دارند و ظرفیت تولید پروژه یادشده در سال ۲۰۰۸ برابر با ۲۸/۵ میلیارد متر مکعب بوده است.

مجموعه شرکت‌های فعال در بخش GTL قطر عبارتند از: شل، شورون، ساسول، کونوکوی فیلیپین و ماراتن اویل.

شرکت شل در سال ۲۰۰۷ پروژه Pearl GTL به ظرفیت ۱۴۰ هزار بشکه در روز را آغاز کرد که طبق برنامه در پایان سال ۲۰۰۹ به بهره‌برداری می‌رسد.

لازم به توضیح است که قطر در حال حاضر سه پروژه GTL به نام‌های PEARL، ORYX و XOM را دارا می‌باشد که زمان راه‌اندازی آنها به ترتیب سال‌های ۲۰۰۶، ۲۰۰۶ و ۲۰۱۱ است.

ایران؛ به امید فردای بهتر

بر اساس طرح پیشنهادی برنامه پنجم توسعه ایران، قرار است روزانه ۲۰۲/۱ میلیون متر مکعب گاز به نه کشور ترکیه، ارمنستان، کویت، امارات، عمان، بحرین، پاکستان، هندوستان و سوریه و منطقه اروپا صادر شود. بر اساس برنامه‌ریزی صورت گرفته هم اکنون بخشی از گاز خط لوله اول سراسری ایران از مرز آستارا به ترکیه و ارمنستان صادر می‌شود و قرار است در آینده از طریق این خط به سوریه هم گاز صادر شود. ایران مصمم است تا از طریق خط لوله هفتم سراسری نیاز گازی پاکستان و هند را در صورت به نتیجه رسیدن مذاکرات طولانی سال‌های اخیر تأمین کند. هم اکنون بخش ایرانی خط لوله هفتم سراسری در حال اتمام است و از این طریق گاز مورد نیاز استان‌های هرمزگان، سیستان و بلوچستان و کرمان را تأمین می‌کند. البته خط لوله ششم سراسری ایران هم با هدف تأمین گاز استان‌های بوشهر و خوزستان و صادرات به کویت و تزریق به میدان‌های نفتی طراحی شده است که به دلیل به نتیجه نرسیدن مذاکرات ایران فعلاً گاز را در داخل و عمدتاً برای تزریق به میدان‌های نفتی استفاده می‌کند و چشم به آینده دارد تا بلکه مذاکرات دو کشور به نتیجه برسد. همچنین خط لوله نهم سراسری ایران برای تأمین گاز استان‌های لرستان کرمانشاه و آذربایجان و صادرات احتمالی به اروپا طراحی شده است. جدول زیر مسیرهای صادرات گاز طبیعی ایران را از طریق خط لوله نشان می‌دهد.

به طور خلاصه مسیرهای صادرات گاز طبیعی ایران از طریق خط لوله عبارتند از: مسیر اروپایی: طرح صادرات گاز طبیعی ایران به اروپا از طریق خط لوله سراسری (PERSIAN PIPELINE) سناریوی‌های مختلف جغرافیایی خط لوله یادشده این گونه است:

از سولویه ایران به ترکیه، یونان، ایتالیا و سرانجام انشعاب به کشورهای آلمان، اتریش و سوئیس پیدا می‌کند که طول خط ۵۵۳۰ کیلومتر خواهد بود که ۵۳۳۰ کیلومتر آن در بخش خشکی و ۲۰۰ کیلومتر هم در زیر دریای آدریاتیک قرار می‌گیرد.

مرکز تجاری کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس تلقی می‌شود، به دلیل همجواری با عراق و بعدها به دلیل جنگ ایران و عراق به تدریج با افول مواجه شد و جای خود را به دومی داد. طی جنگ تحمیلی به دلیل تحریم اقتصادی ایران و صادرات مجدد فزاینده امارات به ایران و همچنین سرازیر شدن سرمایه‌گذاری‌های خارجی این کشور با رشد اقتصادی قابل ملاحظه‌ای مواجه شد و به مرکز تجارت منطقه خلیج فارس مبدل گردید.

اما در حال حاضر به دلیل سرمایه‌گذاری‌های گسترده قطر در بخش گاز و حضور شرکت‌های تراز اول جهان در صنعت گاز قطر، ورود به دوره گاز طبیعی و برخورداری از سومین ذخایر گاز جهان از یکسو و تقویت قوای آمریکا در منطقه و استقرار نیروهای آمریکایی در عراق و یمن و انتقال بخشی از نیروهای سرفرماندهی آمریکا در عربستان به دوحه و تأثیرپذیری بسیار کم اقتصاد قطر از بحران اقتصادی بین‌المللی و رتبه دوم جهان به لحاظ درآمد سرانه، منطقه خلیج فارس در آستانه شروع عصری جدید با پیش‌قراولی قطر می‌باشد که راه‌اندازی مهم‌ترین شبکه خبری بین‌المللی (الجزیره)، برگزاری اجلاس‌های معتبر بین‌المللی نظیر اجلاس سازمان جهانی تجارت در دوحه، جذب سرمایه‌گذاری‌های گسترده خارجی به ویژه در صنعت گاز و سایر بخش‌های اقتصادی به ویژه خدمات نظیر انعقاد قرارداد ۲/۵ میلیارد دلاری برای ساخت فرودگاه بین‌المللی دوحه و دستیابی به عنوان ریاست اجلاس کشورهای صادرکننده گاز، گواه این مدعاست.

ایران: جمهوری اسلامی ایران با توجه به قرارداد داشتن در دوره دوم عمر مخازن نفت کشور و اقبال جهانی به سمت گاز طبیعی، پیش‌قراولی قدرت‌های نوظهور اقتصادی جهان (BRIC) شامل روسیه، برزیل، چین و هند و رشد فزاینده تقاضای گاز به ویژه در این کشورها و اتحادیه اروپا و نقش تعیین‌کننده تجارت گاز در تجارت و اقتصاد بین‌الملل باید با پشتوانه ذخایر عظیم گاز کشور برای ایفای نقش تعیین‌کننده در بازار جهانی گاز تدابیر آینده‌نگرانه و سنجیده‌ای بیاندیشید.

مصرف فزاینده و روبه رشد گاز در ایران مهم‌ترین تهدید آتی ماست که با بهره‌گیری از سیاست‌های مناسب و کارآمد قیمتی و غیرقیمتی آن را از پیش رو برداشت. ضمناً با اتخاذ دیپلماسی صحیح در حوزه گاز ضمن تأمین امنیت ملی پایه‌های اقتدار اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را تحکیم کرد.

از عسلویه ایران به ترکیه و یونان و پس از طی مسیر در طول دریای آدریاتیک به ایتالیا خواهد رسید، سرانجام انشعاب به کشورهای آلمان، اتریش و سوئیس پیدا می‌کند که طول خط ۵۱۸۰ کیلومتر خواهد بود که ۱۰۰۰ کیلومتر آن در کف دریای آدریاتیک و بقیه در خشکی قرار خواهد گرفت.

از عسلویه ایران به کشورهای آذربایجان، روسیه، اوکراین، اسلواکی و سرانجام انشعاب به کشورهای اتریش، آلمان، سوئیس و ایتالیا و حتی فرانسه و اسپانیا پیدا می‌کند که طول خط تا اسلواکی ۴۸۹۰ کیلومتر خواهد بود و تنها ۱۵ کیلومتر آن در زیر آب قرار می‌گیرد.

از عسلویه ایران به ارمنستان، گرجستان، دریای سیاه، رومانی و مجارستان که همانند سناریوی بالا می‌تواند به کشورهای اتریش، آلمان، سوئیس و ایتالیا و حتی فرانسه و اسپانیا انشعاب پیدا کند که طول کل مسیر تا مجارستان ۴۶۲۰ کیلومتر خواهد بود و ۱۱۰ کیلومتر آن در زیر دریای سیاه واقع خواهد شد.

از عسلویه ایران به عراق، سوریه، قبرس، دریای مدیترانه و یونان و ایتالیا که به کشورهای اتریش، آلمان، سوئیس و ایتالیا و حتی فرانسه و اسپانیا انشعاب پیدا کند که طول خط تا ایتالیا ۵۳۷۰ کیلومتر برآورد شده که ۱۲۰۰ کیلومتر آن در کف دریای مدیترانه قرار می‌گیرد.

از عسلویه ایران به عراق، سوریه، قبرس، دریای مدیترانه و یونان تا دریای آدریاتیک که می‌تواند به کشورهای اتریش، آلمان، سوئیس و ایتالیا و حتی فرانسه و اسپانیا انشعاب پیدا کند و طول خط تا ساحل دریای آدریاتیک ۵۰۲۰ کیلومتر خواهد بود و بالغ بر ۲۰۰۰ کیلومتر آن در کف دریای مدیترانه و آدریاتیک قرار می‌گیرد.

از عسلویه ایران به عراق، سوریه، لبنان، دریای مدیترانه، یونان و ایتالیا که می‌تواند به کشورهای اتریش، آلمان، سوئیس و ایتالیا و حتی فرانسه و اسپانیا انشعاب پیدا کند که طول خط تا ایتالیا ۵۱۳۰ کیلومتر می‌شود و ۱۲۵۰ کیلومتر آن در دریا واقع می‌شود.

از عسلویه ایران به عراق، سوریه، لبنان، دریای مدیترانه، یونان، دریای آدریاتیک که می‌تواند که به کشورهای اتریش، آلمان، سوئیس و ایتالیا و حتی فرانسه و اسپانیا انشعاب پیدا کند که طول خط تا ساحل دریای آدریاتیک ۴۷۸۰ کیلومتر خواهد بود که ۲۰۵۰ کیلومتر آن در کف دریا قرار می‌گیرد.

مسیر آسیایی: طرح صادرات گاز طبیعی ایران به پاکستان، چین و هند از طریق خط لوله IGATY و IPIC. سناریوی‌های مختلف جغرافیایی خط لوله یادشده این گونه است:

خط لوله صلح (IPI) در خاک ایران از عسلویه به بندرعباس مرکز استان هرمزگان و استان سیستان و بلوچستان می‌گذرد و به پس از عبور از شهرهای خوزدار و سوی و پنجاب پاکستان به مرز هند می‌رسد و تا دهلی‌نو مرکز کشور هند ادامه می‌یابد که طول خط لوله صلح ۲۹۶۶ کیلومتر برآورد شده است.

خط لوله (IPIC): در خاک ایران از عسلویه به بندرعباس مرکز استان هرمزگان و استان سیستان و بلوچستان می‌گذرد و به پس از عبور از شهرهای خوزدار و سوی و پنجاب پاکستان به منطقه کشمیر در مرز دو کشور هند و پاکستان می‌رسد و سپس تا چین ادامه می‌یابد که طول خط ۳۶۵۱ کیلومتر خواهد شد.

خطوط لوله IPI و IPIC که در خاک ایران از عسلویه به بندرعباس مرکز استان هرمزگان و استان سیستان و بلوچستان می‌گذرد و به پس از عبور از شهرهای خوزدار و سوی و پنجاب پاکستان به دو انشعاب تبدیل می‌شود که انشعاب شمالی آن به چین و انشعاب جنوبی آن به هند می‌رود.

جمع‌بندی

روسیه: طی سالهای گذشته صنعت گاز نقش برجسته‌ای در دیپلماسی خارجی روسیه ایفا نموده و این کشور از اهرم گاز به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های ارتقای امنیت ملی و اقتدار اقتصادی خود بهره برده است. روسیه پس از فروپاشی شوروی سابق درصد باز یافتن نقش تعیین‌کننده خود در سیاست و اقتصاد جهانی بوده و با سرمایه‌گذاری گسترده در صنعت گاز و با دستیابی به سهم قابل توجه از بازارهای جهانی گاز به ویژه اتحادیه اروپا تاحدود زیادی در تحقق این هدف موفق بوده است.

قطر: اما در منطقه خلیج فارس که تا پیش از آغاز جنگ تحمیلی کویت به عنوان